

Zkušenosti s potíráním moru včelího plodu na okrese Hodonín

Před rokem 2003 se toho na Hodonínsku o moru mnoho nevědělo, nebo se to nebralo moc vážně. Někteří včelaři věděli, že mor byl v některých obcích již několik let. Například v Mikulčicích a Lužicích byl od roku 1999, v Dubňanech veterinární správa likvidovala ohniska moru už v roce 1994, ale jeden včelař si úly po uhynulých včelstvech schoval na půdu a asi za pět let je znovu osadil včelstvy. V Terezíně uhynula včelstva na mor již v roce 2002, proto se dá předpokládat, že už minimálně dva roky byla nákaza moru přítomna a takových případů bylo jistě víc. Než přišlo k odhalení moru a vyhlášení ochranných pásem, probíhalo časté kočování se včelstvy na akát, na lípu do Dubňan a hlavně k zemědělským kulturám, protože na okrese Hodonín byly přisuný včelstev hrazeny zemědělskými podniky.

V roce 2003 byl na Hodonínsku oficiálně zjištěn mor včelího plodu a následně provedena likvidace 3 stanovišť včelstev v Terezíně. V roce 2004 byla vyšetřena čtvrtina včelstev na okrese diagnostickou metodou ze včelí měli na původce moru včelího plodu a v roce 2005 okres celý. Dostali jsme se na číslo 50 pozitivních stanovišť, která měla s morem nějaký kontakt. Z těchto 50 stanovišť bylo 30 zlikvidováno a vyhlášeno za ohniska.

Všechna pozitivní stanoviště se zakreslila do mapy a začalo se s vyšetřováním příčin takto rozšířeného moru včelího plodu. Dotazováni byli jak včelaři postižení, tak i nepostižení morem. Někdy se zdálo, že šetření je ve slepé uličce, to když si včelaři přivezli mor z jiného okresu a ze strachu nechťeli nic přiznat. Nakonec pomyslná kola ohnisek začala do sebe zapadat. Téměř vše mělo své logické souvislosti příčin a důsledků. Dnes lze říci, že takto podrobným šetřením se podařilo u cca 90 % pozitivních stanovišť prokázat způsob přenosu moru včelího plodu.

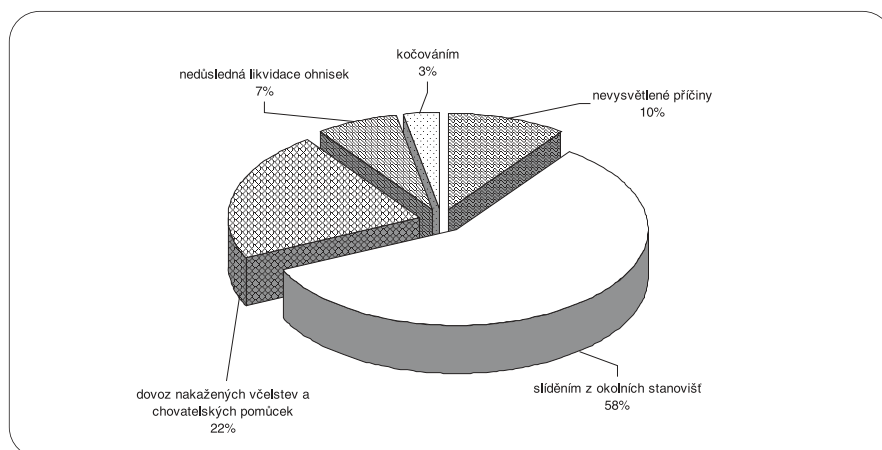
Kočováním převoz moru z jiných vzdálených míst

Vlivem kočování byla nakažena pouze jedno až tři stanoviště, tj. asi 3 %. Stupeň nakažení byl tak malý, že včelař výměnou díla, desinfekcí úlů a příslušenství nedovolil nákaze propuknout. Při diagnostickém

vyšetření těchto tří stanovišť se jednalo o stupeň nakažení 10². Lze konstatovat, že z důvodu kočování nebylo na okrese Hodonín spáleno ani jedno stanoviště včelstev. Lze to vysvětlit dvěma příčinami. Ke slídění a loupeži včelstev dochází hlavně z jara po prvním proletu, kdy včely nemají v přírodě ještě dostatečný zdroj nektaru a uhynulá včelstva jsou snadnou kořistí. Dále potom v podletí při skončení snůšky.

stupeň zamoření byl 10² (výjimečně až 10³) a nebyly u nich zjištěny příznaky moru, dostalo šanci provést obměnu díla a desinfekci úlů. U těchto včelařů to podle následných negativních diagnostických výsledků z měli vypadat, že díky své důslednosti při razantní obměně díla a desinfekci úlů svá včelstva zachránili.

Takto vysoké procento přenosu nákazy slíděním a loupeží je pravděpo-

Příčiny a způsoby nakažení morem včelího plodu – analýza příčin na Hodonínsku v letech 2003 – 2006

Druhý důvod nízkého zamoření 10² byl zřejmě ten, že včelař přemístil kočovná včelstva, a tím přerušil slídění, případně loupežení a přibývání spor moru v loupežících včelstvech, ať je zdrojem infekce kočovné nebo trvalé stanoviště.

Pokud množství spor v úle nepřesáhne určitou hranici, nedojde k propuknutí nákazy a můžeme radikální výměnou díla a desinfekcí úlů dostat spory ze včelstva pryč. Tím také zamezíme další infekci a recidivě moru. Za kočování se včelstvy v tomto případě šlo o přisuný včelstev z trvalého (zimního) stanoviště k ovocným sadům, řepce, akátu, lípě, slunečnici, vojtěšce a po skončení snůšky zpět na trvalé stanoviště.

Slíděním včelstev a přenos z okolních nakažených včelstev

Jednalo se přibližně o 30 až 34 stanovišť, tj. asi 58 %. Tito včelaři byli postižení morem ne vlastním zaviněním. Dvacet stanovišť bylo zlikvidováno. Podle diagnostiky ze včelí měli se jednalo o stupeň zamoření 10³ až 10⁴. U nich byly také zjištěny klinické příznaky moru. Zbýlých asi 12 včelařů, kde

dobně způsobeno tím, že někteří včelaři nechali hynout i několik desítek včelstev bez toho, aby do těchto úlů zamezili přístup jiným včelám a tato včelí „mrchoviště“ navštěvovaly včely i několik let. Je zajímavé, že nebylo zjištěno jediné pozitivní stanoviště, které by bylo vzdáleno více než 500 metrů od zdroje nákazy. Je zřejmé, že likvidace stanovišť s klinickými příznaky moru zastavila jeho masivní šíření.

Likvidace ohnisek důslednost!

Nyní si několik let do budoucna budeme muset dát zvýšený pozor na další způsob propuknutí nákazy moru včelího plodu. Je to nedůsledná likvidace ohnisek, kdy včelař úmyslně nebo nevědomě nezlikviduje všechno to, co je povinen a později to zase použije. Největší hrozbou je včelí dílo, rámky a úly. Zatím k tomu došlo asi u 3 až 5 včelařů, tj. asi 7 %. Díky této nedůslednosti na okrese vznikly 2 oblasti o 7 a 4 ohniscích. Třetí místo se díky diagnostické metodě podařilo zastavit dřív, než se stala nakazit včelstva na dalších stanovištích. Stupeň nákazy u těchto včelařů byl 10⁵.

Koupě nakažených včelstev a použitých pomůcek

Další způsob přenosu moru je koupě pozitivních včelstev, plástů a výměna použitých úlů, plástů a jiných kontaminovaných věcí. Tento velmi nebezpečný způsob přenosu postihl na okrese Hodonín asi 12 včelařů (22 %). Deset stanovišť bylo zlikvidováno veterinární správou a u dvou provedli likvidaci včelaři sami, zřejmě ze strachu, protože přivezli včelstva z jiných okresů. Tady je důkaz, že tam, kde je kontaminovaný plást, je také velké množství spor a že před likvidací včelstev není úniku. Už diagnostická metoda z měli potvrzovala většinou stupeň zamoření 10⁴.

Další vývoj nákazy po výše provedených opatřeních

V roce 2006 bylo provedeno opět celoplošné vyšetření zimní měli na původce moru plodu na celém okrese Hodonín (vyjma ZO Velká nad Veličkou a ZO Blatnice). Bylo nalezeno 8 pozitivních stanovišť. Z toho 3 stanoviště byla zlikvidována a vyhlášena za ohniska. Například v Čejči bylo zlikvidováno jedno stanoviště již podruhé během dvou let. Stačil jeden zapomenutý plást z předešlé likvidace stanovi-

ště, který si včelař opětovně vložil do nových zdravých včelstev. V Mikulčicích a Lužicích to byla nově pozitivní stanoviště, která ležela do 500 metrů od zamořených včelstev z roku 2005, jejichž včelaři dělali obstrukce a zdrželi likvidaci o dva měsíce. Tím zamořili nová stanoviště okolních včelařů, kdy jeden z nich musel včelstva zlikvidovat. Třetí klinicky pozitivní stanoviště bylo v Sudoměřicích. Tam nebyly v roce 2005 odebrány vzorky údajně proto, že tam už nejsou živé včely. Ovšem o této skutečnosti domácí včelaři nikoho neinformovali. V roce 2006 už vzorky byly odebrány a provedena likvidace.

V roce 2007 se vyskytla už jen dvě pozitivní stanoviště v Čejči. U obou stanovišť stupeň zamoření vykazoval hodnotu 10². U prvního včelaře byla včelstva už mrtva a nákaza tam byla již delší dobu. Bylo zjištěno, že včelař vzorky měli falšoval. Těsně před příchodem komise ometl podložky a krčil rameny, že včely měl vnosily. Takto způsobil zřejmě nákazu včelstva u sousedního včelaře, u kterého byla nalezena jediná pozitivní buňka moru. Obě stanoviště byla zlikvidována. Bohužel před likvidací prvního z nich došlo k loupeži mrtvých včelstev.

Závěr

Z těchto zkušeností vyplývá, že s morem včelího plodu se dá úspěšně

bojovat, pokud jsou včelaři důslední a spolupracují při potírání nákazy. Včelaři, kteří mor tají a nebo se o včely nestarají a nechávají tak nákazu bujet a šířit do svého okolí, způsobují škody největší. Protože mor včelího plodu je mezi včelaři také velkou „společenskou záležitostí“, včelaři tají nález moru ve svých včelstvech jen proto, aby je přátelé včelaři neoznačili za černou ovci. Nakažena morem mohou být i včelstva, o něž včelař náležitě pečuje. Rozhodně neplatí vždy, že chovatel, který oznámí nález moru u svých včelstev jako první, vlastní včelstva, která jsou prvotním zdrojem infekce. Prvotním zdrojem infekce často bývají včelstva, jejichž chovatel to již delší dobu tají či nepozná, a díky tomu jsou zasaženi i včelaři z okolí. O divoce hnízdících včelstvech nemluvě. Čím dříve se začne s likvidací napadených včelstev, tím méně včelstev bude v chovatelském okrsku nakonec zlikvidováno.

Vít Marada
zdravotní referent OV ČSV Hodonín
vitek022@seznam.cz
Ing. Antonín Přidal, Ph.D.
odb. asistent odd. včelařství Mendelovy univerzity v Brně
apridal@mendelu.cz

Jarní setkání včelařů v Brně

Ve dnech 6. – 10. dubna 2008 se na brněnském výstavišti jako doprovodný program jarního veletrhu TECHAGRO, ANIMAL VETEX a SILVA REGINA uskuteční také jarní setkání včelařů.

Veletrh Techagro patří k největším veletržním projektům realizovaným na brněnském výstavišti. Podle vyjádření managementu tento veletrh opět zcela zaplní pavilony i volné plochy brněnského výstaviště. Předpokládá se účast více než 700 vystavovatelů z téměř 20 zemí světa. Přitom podíl zahraničních vystavovatelů bude tvořit asi 20 procent. V roce 2006 tento veletrh navštívilo téměř 80 000 návštěvníků a je reálný předpoklad, že tento rekord bude v roce 2008 překonán.

Podobně jako v roce 2006 bude součástí programu veletrhů tentokrát již druhé jarní setkání včelařů. Součástí tohoto setkání, které se opět uskuteční v prostorách pavilonu Z a na volné ploše před tímto pavilonem, bude včelařská výstava zaměřená především na propagaci včelařství a informování veřejnosti o prospěšnosti chovu včel a včelích produktů. Na výstavě nebudou

